

ДАЛАЙ ЛАМЫЕ БАРААЛХАХАЯА МОРДОБО

Хамба лама, Россин Федерациин Буддын шажнай Заниалта Сангхын Түрүүлэгээ Дамба Аюшев Сагаалганий урда тээ арбан дүрбэдүгээр Далай ламые бараалхахая Энэдэг мордого. Тэрээнтэй сугтаа Агын дасанай шэрээтэ дид-хамба Цырен Дондукбаев, Сартуул-Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ Матвей Чойбонов, Санкт-Петербургийн дасанай шэрээтэ Буда Бадмаев, Хэжэнгийн дасанай шэрээтэ Лубсан Дугаров, Сангхын секретарь, оршуулгаша Борис Дондоков ошолсobo.

1998 оной зүн Rossiya заларжа, Улаан-Үдээд, Дээдэ-ОНгостойдо шэнээр бодхогдонон Дуйнхор дугандыа Дуйнхор ваан табиха гүйтгэтийн уригла Далай ламада алладхагдаха юм. Тэрэшэн түрэл оронноо гадуур байрладаг Түбэдэй правительстватай Сангхын эрхилдэг харисаа холбооной саашанхи хараа түсэбүүд уулзалгын чедэх хэлсэгдэхэ.

Н.ДАБАЕВ.

ЖАРШААГИК

Засагай дээдын зургаануудтаа, "Буряад үнэн" газетын редактораар олон удаан жэлэй туршада ажаллаан үеын нүхэр, үнэн хани Ревомир Баярович Гармаевые 60 наханайн ойгоор амаршалаад, энэ һайхан дэлхэй дээрэ энхэ мэндэ, гэр бүлэдөө амгалан тайлан, аза жаргалтай ажануухыетнай хүсэнэбди.

Самбоцыреновтэнэй, Шоболовтоной, Рубашкинтанай, Гончиковтоной,

Раднаевтанай бүлэнүүд.

САГААН ҮБГЭНӨӨ АМАРШАЛАЯ!

"Буряадай түрүү хүнүүд" гэхэн "Дүхэригэйнай" конкурсдо хабаадажа, "Сагаан үбгэн-97" гэхэн нэрээр илагшадай тоодо Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай ундэр нахатаа Рэгээн Эрдниевич Эрдниев орохон юм. Үндэр нахатайшье ha, урагшаа нахатай, республикийн соёл болбородо эдэбхитэйгээр хабаададагыен, мун "Буряад үнэнэй" - "Дүхэригэй"

конкурсдо илаанын хараадаа бажа, республикийн засаг түрэ Р.Э.Эрдниевтэ Улаан-Үдээ ажанууха эрхэ олжо, байра үгэхэн байна. Ключевской уйлсэд оршодог гэр соо байраяа толлонон Сагаан үбгэнөө халуунаар амаршалаад, үүфө ута наха нахалжа, удаахан лэ тэндээ нуухын хүсээ!

Ц.ДОНДОГОЙ.

“БАМБААХАЙ” БЭШЭГҮҮДҮҮЕ ХҮЛЕЭНЭ...

Буряадай гүрэнэй телерадиокомпани ба “Буряад үнэн” газетэ “Бамбаахайн жэнгинүүр хонх” гэхэн республиканска 2-дохи конкурссонохобо.

Бэлгигалаантай, баян үгтэй эдир уран зохёолшо, уран зураашаа үхижүүдээ тус конкурсдо хабаадахыен урьаалнаади.

Эгээл уран наиргуулгын (рассказай), шүлэгэй, зурагай түлөөшангай Зүүри гаргагдаха

Е.ЦЫБЕНОВА.

САГАЙ УЛАРИЛ

Февралин 6-да: санан орохогүй. Баруун хойноо секундын 5-10 метр хүснэгтэйгээр нахилха. һүчиндөө 22-27 градус хүйтэн, үдэртөө 12-17 градус, зарим нюотагуудаар һүниндөө 13-18 градус, үдэртөө 7-12 градус хүйтэн байха.

Улаан-Үдээ һүниндөө 20-22 градус, үдэртөө 13-15 градус хүйтэн.

Февралин 7-до: нулаханадаар нахилха, жабартай цэлмэг үдэр байха. һүниндөө 29-34 градус, үдэртөө 15-20 градус хүйтэн болох.

Байгал шадарай урда аймагуудаар, Хяагтын аймагта һүниндөө 20-25, үдэртөө 12-17 градус хүйтэн.

Улаан-Үдээ һүниндөө 27-29, үдэртөө 14-16 градус хүйтэн байхаар багсаамжалагдана.

Ц.ЖАЛСАНОВА,
Гидрометеостанциин таңгай начальник.

Читайте приложение к газете
“Буряад үнэн” - “Бизнес Олзо”.

Завтра (6.02.1998г.) в номере:

Кондитерская фабрика “Амта” во “всеоружий” готова встретить праздник Белого месяца - “Сагаалган”. Репортаж об обряде освящения Еши-Лодой Римпоче новых сортов кондитерских изделий, специально изготовленных АО “Амта” к общенародному празднику. (стр.2)

О проблемах овцеводства Бурятии размышляет доктор сельскохозяйственных наук С.Билтуев. (стр.3)

“Правительство в главе с Черномырдиным надо сохранить”, - так заявил Президент России на встрече с руководителями СМИ (материал ИТАР-ТАСС). (стр.4)

В “Бизнес Олзо” вы найдете полную программу телевидения и радио, а также 2 вида гороскопа.

ООО “ДАНЗАН”

предлагает:

1. Матрасы (1 спальный)	- 130-145
2. Телогрейка	- 125-150
3. Рукачицы рабочие	- 6,5-7,5
4. Сапоги кирзовые	- 135-150
5. Полотенце маxр.	- 7,5-10,5

ТЕЛЕФОНЫ:

33-37-93,

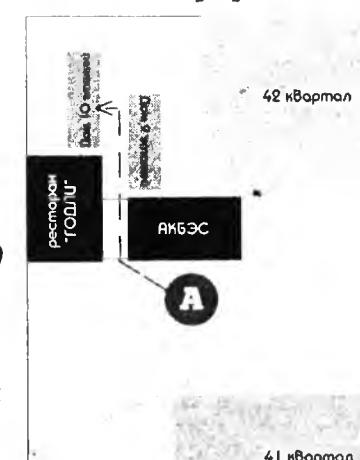
33-37-80

ТОО “САУНД”

Постоянно в продаже

ЧАЙ
① 376670

Наш адрес: 42 кв.
ул. Шумяцкого, 21
проезд автобусом
14,37.

Организации требуется профессиональный фотограф со знанием бурятского языка.

Тел: 21-68-08, 21-50-52

АЮУЛ БОЛОБО

Февралин 4-дэ, 11 час багаар, Кировэй иэрэмжээгүдамжын буудалдаа трамвайн нэгэ вагон дүрэшоо. Зайн галнаа болож, түймэрэй дүлэндэ вагон бүхыдэо шаташоо. Ехээр гэмтэхэн хүн үгэ дуулдана.

ТЭНГЭРИЙН ЗҮЙДЭЛ

Нютагай түрүү солото хүнүүд

Арадай Хуралай депутат В.Б. Саганов үгэ хэлэнэ

Б.Д. Ангархаевтаа бэлэг барюулагдана

Нийндэрые хүтэлбэрилэгшэд С.Г. Ошоров,
В.Д. Патаева

Буряадай арадай артистка
Е.Г. Шараева

БУРЯАД ЧИМН

5.02.1998

ТҮХЭРЕЭН САГААН ТҮНХЭНЭ

Түрүү хүнүүд – түүхын орой,

Түрэл нютагай түхэл шарай,

Түби дэлхэйн ё хотой шэмэг,

Түнхэн нютагай зоной хэмэг.

Түнхэнэй аймагайлышалжаа ерэхэн хүн бүхэн үзэсхэлэн гоё байгаалиен аваанаар тэмдэглэдэг. Нээрээши, айлшадгаа болохо нютагайшие зон бүхын нахаараат түрэл нютагайнгаа түжэл шарайгаар гайхажаа барагатгүй. Миний һанаахада, хүн зоной ажануугаа сагта ямаршие нютаг гайхал иносаар үгүрхэгүй. Нэгэ танил басагамни Түнхэнэй түрүүшүүхиээ айлшалжаа ерээд, шигэж хэлээ һэн: "Ганса үзэсхэлэн гоё байгаалидатнай, Саяан уулагдатнаа дурлааг, Түнхэнэй хаадамда гаража үлэшэхөөр бэшэ гү?" Омогорхон бардам янза үзүүлбэшие, "үзэсхэлэн гоё байгаалинаа гадна уран бэрхэ, зохиц даруу зантай, баатар зоригтой хүбүүд олдохо" гэжэ хэлээ һэнби. Басагаднышие сэ- бэр шарайгаараа, илдам зангаараа, уян бэлүгээрээ алишие ороний хүбүүдэй зүрхэ сэдхэл хүлгөөхэ шэдитэй хаа.

Ажабайдалай алишие һалбарыга ажал хэрэгээрээ, урагшаа һанаагаараа орон нютагийн алдаг саагуур сууда гарцаан хүнүүд мүн лэ олон байхаа. Нютагайнгаа эгэл шимэ хүнүүдэе хүндэлхэ, баяр ёхолой оршион байдалда ажалаинь габыаас үшвээ дахин сэгнэхэ хүсэлтэй Түнхэн нютагаархидай "Саяан" эблэл М.Ербановай нэ- рэмжэтэ агропромышленни коллеж соо һонирхолтой уулзалаа үнгэрэгбээ. Энэ нэн түрүүн "Саяан" эблэлэй (президенти К.Ж.Маланов) ажал тухай тогтоожо хэлэхэ дуран хүрэнэ. Хэдыхэн ж-

лэй саагаа тээ эмхицхэгдэхэн тус эблэл болгонихон болзор соо нютагаархидас суглуулан, олоний хабаагалгатайгаар хэдэн олон хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэн юм. Тээрэ тоодо зунаи сурхарбаанууд, үбэлэй спартакиаданууд, хэдэн хүнэй ойн баярай, зохёохы замайнь үдэшэнүүд үнгэргэгдөө.

Гэхэтэй хамтаа тус эблэл нютагайнгаа зондо шадахы соогоо мүнгэ зөөреэр, дэмжэлгүй үгөөр, зүвшөөл заабаряар түнхэнэй юм. Тээрэ тоодо зунаи сурхарбаанууд, үбэлэй спартакиаданууд, хэдэн хүнэй ойн баярай, зохёохы замайнь үдэшэнүүд үнгэргэгдөө.

Тайгээд

**Ажалшаа бэрхээрээ
араг зондоо алдартай**

г а ү

тодхорт орохон зондо мүнгэ зөөреэр, хубсаа хунаараар түнхэнэй хэрэгтэ "Саяан" эблэл өөрүүнгөө еххэн хубита оруулсан байхаа.

Эблэлэй һүүлишин суглаан дээрэ ажалаай шинэ тусэб баталан аблхахаа, ехэнхидээ аймагай байгуулагчадаар 75 жээдүйн ойе угтажа талаар хэмжээ ябуулганууд хараадаа батваа. Энээндэй хажуугаар Б.Ц. Найдаковой болон Д.Ш.Фроловой дурсахаалда зориулагчадаан үдэшэнүүд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Энэ удаа "Саяан" эблэлэй эдэбхи үүсчэвэр Түнхэнэйнгөө түрүү хүнүүдэе хүндэлхэ, тэдэнийн залуу үетэнтэй танилцуулхаа гэхэн зорилготой уулзалаа үнгэргэгдэхэн байна.

Л.Д.Магыева - элүүрүү хамгаалын министр болсан, медицинын эрдээн канцинат, Россин Федерацшин габъяжата враач.

Е.Ж.Дамбаева - Буряад Республикин габъяжата багас Тарбагатайн аймагийн 1940 оной эрхим багша, Москва хотодо үнгэргэгдэхэн Буряадай искуствын бомбо соёлын 2-дохи дэхдээд лауреат, МНР-эй 1 дэхдээ медаляар шагнагданаа. Монгол орондо СССР-ийн посольствын Дипломдо хүртэгчээ.

Түрэл арагайнгаа һалбарыа хүгжэхын тутаа бүхын хүсэшдэл, ухаан бэлгээ дуулж, үгэхэн хүнүүдэе маржа болох аал? Энэ удаа хүндэлүүлжн зоной тоор Б.Д.Ангархас, А.Д.Магыев, Е.Ж.Дамбаева, С.Д.Тарнажа, М.А.Нефедьев, Б.Ш.Услев, Б.С.Тулаев тэргээд орж. Эдэнүүхэдэй хэхэн ажалхэртгэйн нүлөө, аша түнхэнэ хэмжүүргүй сэх.

Жэшээн, Б.Д.Ангархас, Буряадай АССР-ий худалдааны министр байжан эзээ орондо хамгаалгын Агуулдайгийн дүүлэн соогуур гаралж, Илалтын Парадтаа 3 дахь хабаагчадаан, БДБ-гэй запсай гвардиин подполковник Буряад Республикин гобийн таа экономист мүн.

Л.Д.Магыева - элүүрүү хамгаалын министр болсан, медицинын эрдээн канцинат, Россин Федерацшин габъяжата враач.

Е.Ж.Дамбаева - Буряад Республикин габъяжата багас Тарбагатайн аймагийн 1940 оной эрхим багша, Москва хотодо үнгэргэгдэхэн Буряадай искуствын бомбо соёлын 2-дохи дэхдээд лауреат, МНР-эй 1 дэхдээ медаляар шагнагданаа. Монгол орондо СССР-ийн посольствын Дипломдо хүртэгчээ.

ТҮРҮҮ СОЛОТО ХҮНҮҮД

С.Д. Тарнуева - России Федерациин габьяата врач, медицинын эрдэмэй кандинат, үбүнгийн зоншиг үргэн бодхоого эди шэдитэй, төрөнчийн үбүнгийн-венерологическая диспансерийн ахамаг врач.

М.А. Нефедьев - СССР-ийн гүрэнэй шандай лауреат, геолого-минералогическая эрдэмэй кандинат, СО РАН-ийн Геологическая институтын эрдэмэй ахамаг мэржилтэй, 60 гаран эрдэмэй дэлгэлмэрийн автор.

В.Ш. Ускеев - МБД-гийн полковник, энэл министерствын кадрнуудай танагай дежурна частиин хүтэлбэрилэгшээ. Шударгы эрхэмэр алба хэхэнэй түлөө хэдэн орден, медаляар шагнагдахтай.

Энэ удаан тоодо А.Мадиев, Д.Тарнүү, Б.Ш.Ускеев гишгээд оролцаж ажалхэрчлахааны тухай

Б.С. Тулаев - федеральна албанай түмэр харгын сэрээгийн полковник, БАМ-ий барилгага хабаагага, сэргэй частиин командир, Советскэ Союзий Герой Ж.Е. Тулаевай аша.

Ябууд хоорондоо шие тээвэртэй намтартай танилцааг байхадаа, хүн шанарын энэ энэлгийн эхийн түлөөлэхээр лэ даа. Харин нэрэ хүндсүн, габьяаень дахин түүрээн магтамаар юм.

Дээрэ нэрлэгдэхэн хүнүүдийн хүндэлхээ гэжэ М.Ербановай нэрэмжэтэ коллежын актова зал соо

Т. Патаева хатарна

Түнхэн нюотагхаа уг гарбалтай зон багтахысаа суглараа.

Нийнээрэй үзэшиг хүтэлбэрилхэн БГУ-гай багшанар С.Г. Ошоров хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандинат Б.Д. Патаева хоёр абаанаар лэ үйлэх хэрэгүүдье тон таатай урасхалаар шэргүүлжээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Хүн бүхэншиг ами амяарын сугларагшадтай танилцуулжа, бэлэг бариж, дуу хатар зориулжа байхадан, нээрээшиг, омогорхомоор һэн. Эндээ залуушуулагийн олоор суглараншиг нюдэ баясуулма гое байгаа. Залуу

нютаг-алтан дэлхий дээрэ шашхан түрэхьешни үбүшөөхэн, албан дээрээ даажа абаан болно хялтээхээр. Тиймэхээ бурханай үршөөвлөөр энэ дэлхий дээрэ түрэхэдэв, хаана холын Африка гү, али Америкэдэ бэшэ, харин эгэл эндээ, Буряадта түрэхэн хойноо, Б.Б. Сагановай хэлэхээр, түрэл нюотагаа хаанашье яба, дурсажа, магтажа ябаха ёнотойбигүй.

Мүн тийхэдээ юбиляр-нуудыг амаршалхаяа засаг түрүн зүгтэй мэдээжэ хүнүүг, тэрээ тоодо Арадай Хуралай комитетэдээ түрүүлэгшээ Б.Б. Саганов, Түнхэнэй аймагай Ѹөхөнхийн хүтэлбэрийн захиргаанай гулваа Б.Ш. Ускеев. Хүдөө ажагын болон Элүүрийн хамгаалгын министерст-вэнийгээ түлөөлэгшээд, Буряадай уран зохөолшод, поэдүүг А.Д. Тапхав, А.Л. Аягархав, Б.С. Дугаров, БАРК-ын түлөөлэгшээд болон бусад олон хүнүүд ерээ.

Гэхэтэй хамта Буряадайн мэдээжэ дуушад Е.Шараева, С.Банчикова, оперын залуу дуушан Н.Сибиряков, хатаршиг З.Хусаев, С.Гыргенова, Т.Патаева гэгшэд мун лэ баярай үзэшиг шэмглэн, хүндэтэ ахатанаа амаршалжа, дуу

хатараа бэлэг болгон баряа.

Арадай Хуралай комитетэдээ түрүүлэгшээ, юбилярнүүдье амаршалхын хажуугаар залуушуулага хойшодоо анха түрүүшиг хүлөө шороонохион газараа, араг зоног газар дэлхийн алишье захаа, ямаршиг арадай дунда, ажабайдалай алишье шатада ябахадаа, үргэжэ, хүндэлжэ ябаха ёнотой гэжэ заабари болгон хэлэхэн.

Энэ тон зүйл М. Горькийн "Эжин үгүү һаа, геройши, поэдши байхагүү һэн" гэхэн үгэнүүдтэй нэмэри болгон, хүн бүхэн дэлхий дээрэ али ингэ нюотагта түрэдэг, энэл нюотаг алтан дэлхий дээрэ шашхан түрэхьешни үбүшөөхэн, албан дээрээ даажа абаан болно хялтээхээр. Тиймэхээ бурханай үршөөвлөөр энэ дэлхий дээрэ түрэхэдэв, хаана холын Африка гү, али Америкэдэ бэшэ, харин эгэл эндээ, Буряадта түрэхэн хойноо, Б.Б. Сагановай хэлэхээр, түрэл нюотагаа хаанашье яба, дурсажа, магтажа ябаха ёнотойбигүй.

Түнхэнэй аймагай Ѹөхөнхийн хүтэлбэрийн захиргаанай гулваа Б.Ш. Ускеев амаршалын үгэнүүдье хэлээ.

Тэрэнэй хэлэхэль болон дабтахадаа, шимо: Буряад Республикастаяа сасуу Түнхэнэй аймагай өйн байгуулагаанаар 75 жилийн оин баярай гүйсэхээ жэлдээ дээ зоншиг хүндэлжэ, сэргээж байхамнай дэмы бэшиэ. Нюотагаймнай зон эгэлээ хүнүүдье тон түрүү гэжэ тоолоо ёнотой. Тиймэхээ энэ жэлдээ ойн баярнуудаа тэмдэглэхэгээшээ юнхээшиг хэсэгүүдэл.

Эдээ үзүүлүүдээр хөөрөөгөө дүүргэхээ зуураа үзэшиг үнгэргэхэдээ түнхэнэн зондо "Саяан" эблэлэй зүгтэй тон схэ баярые хүргээ.

Л.ГЕРГЕНС. Г.САМБЯЛОВАЙ фотозурагууд.

ПАНОРАМА

Түнхэнэй аймагай захиргаанай гулваа Б.Ш. Ускеев

Л.Д. Мадыевада - бэлэг

Залуу оперно дуушан Н.Сибиряков

Актова зал соо

Чинийн хамгийн энэгээс
урьихан хамгийн энэгээс

ИСТОКИ ПИСАНИЦ МАНГУТСКОЙ ПЕЩЕРЫ И ЧИНГИСОВ КАМНЯ

(Размышления об археологических памятниках Восточного Забайкалья)

(Окончание. Начало в "Духэрг" за 29.01.98г.).

Город на речке Хирхира не потерял своего значения в период создания монгольского государства Чингис-хана. Это видно из того, что он оставался административным и экономическим центром улуса Джучи-Хасара - брата Чингис-хана, а впоследствии Исунке, сына первого. Недаром там же сохранился памятник-писаница "Чингисов камень" на руинах бывшего города того далекого времени. Он же является первым известным памятником уйгурамонгольского письма, короткая надпись "Чингисова камня" (1225г.) дает нам образец средненомонгольского почерка времени, когда монгольской письменности было уже не менее 20 лет.

"Чингисов камень" с высеченной на нем надписью стал известен в русской и мировой науке с 1818г., после того, как был перевезен из Даурии в Петербург, хотя при перевозке сломали его по середине.

И тем не менее, начиная с 1829 по 1927 гг. в течение почти ста лет эту надпись по-своему дешифровывали и переводили на русский язык четыре отечественных ученых: учитель монгольского (бурятского) языка Р.Н.Ванчиков, акад. И.Я.Шмидт, Доржи Банзаров и Ин. Клюкин.

Отметим, что каждый из исследователей имел свои мнения, расшифровывал по-своему, только в отдельных местах обнаруживаются совпадения, напр., Чингис-хан..., сартольский народ..., весь монгольский народ..., триста тридцать пять..., Исунке... В результате расшифровки каждого исследователя получился свой текст перевода, напр., Р.Н.Ванчиков (1829): "Когда Чингис-хан соизволил овладеть сартольским народом и присоединить к древнему становищу всего монгольского народа, находящиеся вообще по Онону побеждены третмя стами тридцатью пятью посланными".

*И.Я.Шмидт (1834): "От Чингис-хана, когда он покорил сартольский народ, воротился и положил конец вражде от прежних времен всех монгольских народов всем тремстам тридцати пяти (демонам) в знак изгнания".

Д.Банзаров (1851): "Когда Чингис-хан после нашествия на

народ сартагул (хивинцев) возвратился и люди всех монгольских племен собрались в "Буга-Сочихай", то Исунке получил триста тридцать пять воинов хонгодорских".

Ин. Клюкин (1927): "Когда Чингис-хан, по возвращению с захвата власти сартагулов, всех

Буряад чинам

22 января в конференц-зале Национальной библиотеки состоялось первое занятие постоянного семинара по проблемам развития бурятского народа, организованного Конгрессом бурятского народа.

Открыл семинар вице-президент Конгресса бурятского народа профессор

Брацкими мунгалами, нежели калмыками, которое последнее название бывшим в Санкт-Петербургобрацким депутатам понравилось..." Название брацкие мунгала на современном русском языке это и есть бурят-монголы. Учтем, что эксперт Г.Ф.Миллер, предлагающий название, исходит не из своих исторических

5.02.1998

эмпирических наработок пока не складывающихся целостную картину. Участники семинара согласились с тем, что второе название по значимости после языка народообразующим фактором для бурят является родство, для традиционного бурятского общества - патрилинейное родство (родство по отцу). Оно

ВОЗВРАЩЕНИЕ К СЕБЕ

Бурятоведческий семинар конгресса бурятского народа

Г.Н.Б.Дандарон. После утверждения плана занятий на 1998г. участники семинара под руководством доцента А.З.Хамарханова приступили к обсуждению первой темы под названием "Структура бурятского общества".

Обсуждаемые вопросы были сформулированы следующим образом:

Что означает понятие "бурятское общество" и есть ли основания говорить о том, что оно не существует?

Каковы основные общеобразующие факторы для бурят и какие из них являются решающими?

Сразу же перед обсуждением

изысканий, а из того, принимают ли это название бурятские депутаты. В 1958 г. власти опирались на иного эксперта, а уж потом, принимают ли переименование. Сами посетители имени и речи не было. В итоге получилось, что у народа отняли главную часть его имени. Осталось только прилагательное, а существитальное, к которому оно относилось, исчезло.

Любая совокупность становится системой, когда появляется системообразующее начало, в нашем случае речь шла о понятии "буряты" как системе образующем (обществообразующем) начало, и о том, что понятие к настоящему времени существенно ослабло как обществообразующее начало.

Слабая сформулированность, слабая проявленность и слабое отстаивание общебурятских интересов дают повод сомневаться в существовании бурятского общества на фоне гораздо интенсивнее обозначенных интересов родотерриториальных кланов и постоянного убывания бурятских элементов во всех сферах нашей жизни. Но было бы крайностью отрицать существование бурятской общности, и гораздо полезнее раскрыть содержание понятия "буряты". В качестве факторов, определяющих понятие "буряты", были рассмотрены язык, обычай, территория, психология и родство.

Общепринято, и с этим согласились участники семинара, что главным обществом образующим (народообразующим) фактором является язык, также как и с тем, что опасность полной утраты родного языка для бурят-монголов в перспективе остается реальной. По этому поводу выступили С.Г.Санжиев и Ш.Ж.Б.Санжиев. Выступление Ш.Ж.Б.Санжиева было очень эмоциональным, и многие его положения были встречены с горячим одобрением. Признавая, что овладение вторым государственным языком всем населением республики делодолгосрочной перспективы, участники семинара признали необходимость проведения конкретных мер, зависящих от властей, и приложения конкретных усилий, зависящих от каждого.

Менее отчетливым для народообразования представляется такой фактор как обычай. Обычаи выступают как средство маркировки различных бурят-монгольских групп, а также как средство, выявляющее общность разных народов. В этом смысле очень интересны работы американской исследовательницы Дж.О.Стюарт, выявившие многочисленные, и в своей совокупности не могущие быть случайными, сходства в культурах индейцев Дене Северной Америки и монгольских народов.

Для некоторых народов, в частности, для американцев, территория является главным народообразующим фактором, но это скорее исключение, чем правило. Родственные бурятам калмыки, для которых проблема территории всегда была остра, на сегодня выступают как народ с более устойчивыми перспективами, чем буряты.

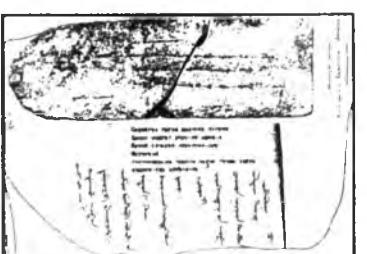
Вопрос о национальной психологии мало разработан, о ней мало что можно сказать, кроме констатации отдельных

этых вопросов Б.Васильевым было предложено определиться по поводу названия народа "буряты".

Отметив, что вопрос о самоназвании народа продолжает сохранять политическое содержание, семинар присоединился к точке зрения профессора Ш.В.Чимитдоржиева о том, что термин "бурый", фиксируемый в "Сокровенном сказании", является в то время названием одного из прибайкальских монгольских племен, а позже, с XVII в. стал применяться русской администрацией для обозначения всех прибайкальских монгольских племен. Однако ими всеми в качестве самоназвания он не применялся. По видимому, на Г.Н.Румянцева, когда он вынес положительное заключение по переименованию республики и предопределил решение обкома, во многом повлияли взгляды С.А.Токарева, выраженные в опубликованной в 1953г. статье, где С.А.Токарев писал, что наименование бурят-монголы - это искусственное обозначение, которое ввели "буряты-буржуазно-националистические учены", тогда как самоназванием народа является термин буряты. Ошибочность взглядов С.А.Токарева была очевидна, и об этом писал Е.М.Залкинд: термины бурят-монголы, монголо-буряты существовали задолго до появления "буряты-буржуазно-националистических ученых", их употребляли православные миссионеры, образованная часть забайкальских бурят, селенгинские буряты, хроники именовались монголо-буряты.

Из опубликованных недавно "Рапорта" и "Мнения" Г.-Ф.Миллера видно, что и во второй половине XVIII в. в официальных российских кругах не было определенности в том, как именовать "брацких людей", и существовало мнение называть бурят калмыками. "Однако походству брацкого языка с монгольским", пишет Миллер, "и потому, что калмыки сами народ монгольский, приличнее было их называть

Перевод текста писаницы Д.Банзарова изложен выше. При этом хочется сказать, что воин под именем Хонгодор (м.б. военачальник со своими воинами) встречается в "Сокровенном сказании" §120 из племени Сукеген. Кидани (каракитад) принимали активное участие в войсках Чингис-хана, потому буряты, как соплеменники киданей, вполне могли быть у Чингис-хана и с войсками его какая-то часть хонгодоров могла оказаться на Западе до Средней Азии. А исследователи нашего края передко путают о происхождении хонгодоров, как выходцев из Западной Монголии.

Д.ДАМДИНОВ,
доктор филологических наук,
ветеран войны и труда.

6

Униши
чингэгэ
лай эзэн
гүн Бү
адарши
хаатай
тэй, эрэл
гүн аж
ээлсээгэ
Ходжи
Аригүүн
шатган
энээлүү
бутагдуу
Юуб гээ
урал з
Балдан
"Бүргэ
бэшээгэ
Аригүүн
арагай т
захин т
зун Хо
эрэмжэ
академи
артист
Аригүү
шутай
хаатай
зүжэгхэ
хүжарлу
хэз Үй
Аригүүн
захин т
артист
урхээн
Согтга
шршогдог
Нуур гэ
байха У
сагадал
хонхос
налууха
молгой
изрээгэ
Бүүбэл
ажануу
нотага
умөрж
бодолт
жилдэг
тухайл
Тээд
уршаг
хамайе
бу нан
урал з
Балдан
өөрүнг
хөөржэ
Мунт
бүхэнд
уршаг
лонирх
муное
домогт
зандга
Бүргэ
боловх
абажа,
ажануу
Аригүү
ухаша
тухай
яарана

УГ
Ариг
омогий
табадах
аабдаа.
ог бол
хайда,
Хагшуу
Ариг
Алын з
Аригүү
хүнэй

Загаатын совхоз Забайкалийн наринноо хотой үүлтэртэ хонидын үсчэбэрилдэг аймаг болон республика соогоо суурхадаг томо ажакынуудай нэгэн байна юм. Энэ совхозой һалгаагдахада, фермерэй болон таряшанай ажакынууд.

ХАМТАДАА ХАБАТАЙ

Худөө ажакын кооперативууд байгуулагдаа. Дэлгүүрэй харилсаануудай үедээдэлжэ, "хүлдээрээ гаража" байна гэхээржакынуудын тон үсөн. Урдаа хараа томо ажакын Загаатын нютагтаа үгүй болошоходо, эндэ мүнөө ямар байдалтайб? Энээнтухай ажалай ветеран Аюша Сутаевич Натаевий хөөрөөнхөө:

- Совхоз байхада, нютагтамны трактор, машинын хүнхинөөн

тахархагүй, хүн зон булта ажалтай, салинтай, үглөөдэр ямар үдэр болох гэшэб гэжэ айхагүй, ерэдүймний найдамтай гэжэ бата этигэдэг саг байгаа гэжэ һанагшаб. Ажалаар хангажа байна хамтын ажакын үгүй болошоходо, хүн зомнай, илангаяя залуушуул, хэхэ хүдэлмэригүй, хоолойгоо тэжээхэ аргагүй, гэр-гэртээ үүха баатай болоно.

Би бүхын һанаараа энэ совхоздо худэлөөб. Механизаторшье ябааб, механизгаар худэлөөб. һанаараа зон соо, хамтын ажалда яваан хүн хадаа гэртээ хэбтэхэ дурамгүй. Мүнөө тээрмэдэ

Агропромышленна комплексные фермернүүд эндэ-тэндэ бин юм ааб даа. шэнэдхэн хубилгаха тухай России Федерацийн Правительствын тогтоол 1991 оной декабриин 28-да автанаан юм. Энэ тогтоолой ёсоор гүрэнэй мэдэлэй зөөрийн хажуугаар ажакы эрхилэлтын талаар шэнэ гурим нэбтэрүүлэгдэжэ, таряшадай, мүн фермернүүдэй ажакынууд байгуулагдаа һэн. Тээд ушар удхиен хүсэд ойлгонгүйгөөр зарим аймагуудта хамтын ажакынуудые гансата һалгаагаа. Түрүүшээр газар, мал адууна ажака, мүнөө "хүл дээрээ" яваан гаранаан

талхататанаб.

Олоороо, хамтаараа хэхэн ажалай хүсэн ехэ. Хамтын ажакын байхада нютагтай бата байдалтай байгаа. Ажакын хүсөөр ямар ёх барилга бүтээн гээшб? Техники хадагалха МТМ-гэй байраа байдал мүнөө хоохоршонхой, хэндэшье хэрэггүй болонхой. Урид эндэ бүхы техники хадагаламжада жэрытэр табигдадаг байгаа. Комбайн гү, или трактораа хадагаламжада табяагүй һаа, механизаторнууд салингаа абаа аргагүй болодог һэн. Мүнөө харахадамни, түмэртүдэгэ, техникин хэрэгсэл хаанашье хэбтэдэг болонхой. Эдэ бүгэдие харахадаа, досоомни муудадаг. Урданайхидал адли техникишье бэлээр аблахаяа болёхадань нэгэшвэшүрэбэй хэбтээ һаань, хүбүүдтэ абыт, жэбэржэ хосоронхонь дээрэ гүбэ гэжэ хэлэгшэб.

Совхоз байнаадлиюмэн үгүй. Таряшье һайнаар таригдахаяа болишинхой. Дариев Дивангарай худөө ажакын кооператив лэ маанадые эдихэ талхаар хангана гээшэ. Хүсэтэй хамтын ажакын үгүй болошоходо, эндэмийн тулюур байдалтай болошоолдаа.

"Залаата" гэхэн таряшадай ажакы толгойлогшо С.Г. Гунсуруновай хөөрөөнхөө:

Табан жэлэй саана Ушхайтын совхозой һалан хандаргагдахада, амяараа гаранаан багахан ажакынуудай газартарялан, техникин хамталжа, "Залаата" гэжэ ажакы байгулаабди.

Ажакын 2200 гектар тарялангай газартай, 1000 гектарын сэбэр паар болгодогбди. Тарялан, сабшалангаймийн ехэнхи талмай айлнуудай хубаарин һайн газар юм. Тэрэниийн бидэ арендуулж, тарилга хэнэбди. Мүнөө дээрээ тарялан ажал эрхилхэдэ, олзотой байна.

Бүхын дээрээн ажака харахада, худөөгэй ажал һулараа, зарим газартай замхашоо, үмсэ болоод зоной аша түнчдээ хэжэ байна ажалшие харагданагүй гэжэ хэлээ һаа, алдуу болохогүй. Энээнэй хойшолонгуудын гэхэдэ худөөгэй зоной һуудал-байдал ехэ тулюур болоо гэжэ эли харагдана ха юм даа. Худөө ажакын мүнөөнэй байдал тухай манай уншагшад өөрийнгөө һанал бодолнуудаараа хубаалдана.

салинтай, жэл бүхэн амараалттай, ажаллаа һураха эрхээдэй ажалуулбаади. Мүнөө худөө ажака хойшоо түригдэнхэй маргагданхай...

Худөөгэй зониие хангам байна фабрика, заводууланхаруутан һаланхай. Худөөгэй зондо гээ

ӨӨРЫН ҮМСЭ БОДОЛ СОО ТЭРШЭЛЖЭ...

... Социализмын сэсэн системээ арсажа, капитализмын хараамжийн харааны хабшуу зүргэдэ орохонийн үрээлээр харагдана. Мүнөө фермернүүдэй байдал элдэб янза. Арбаад толгой эбэртэ бодо малтай (зариман арбашье хүрэхгүй), мүн гуша, дүшнинье толгой малтан бин.

Юрдээ, сэхыен хэлэхэдэ, үмсэн ажакынуудаа элбэг ехэ продукци хэр тарааха хаб даа. Энээндэй сэхэл шэгжүүн, хүжүүн хэрэг. Үглооний бүрүүлхээ үдэшши харанхы болотор худэлжэ, хэн болох гэжэхүн жүхэбэ гэшэб. Ажалай арын, хара барлаг болодог үе сайг түүхье зон мэдээнэ бишүү. Тиймэхээ, мүнхөнэй айлинууд ажакыгаа адха соохоноо баряад, хүсөө булихан "хөөмөгши" руу хүзүүгээ табижа үгэхэ хэн дуратай байхаб.

Зуун бойног отолхо дуратан зуун хүн соо олдохо гү?.. Совет засагай жэлэнүүдтэ ажалай удаа шанар тад ондоо һэн гүб даа. Ажал - алдар солын, үндэр һэшхэлэй, мүн нэрэ зэргин хэрэг бэлэй. Үдэр бүрийнгөө сэн мэдэдэг, хоног бүри хоол, хүнүүдээ амидалал байхагүй хонилые адуулангүй, хабарай тарилгые, намарай хуряалгые эрхилэнгүй байжа шадахаа ал? Үгүй Нуурхэнэй үгүй һаа, түлээ залнаар гэрээ дулаасуулхал, зайн галай үнтийн һаань, дэн носоогоод һуужа болох. Харин хилээмэ, мяха, тохогүйгээр Тийхэдэн үгээснээ үзүүлэх худөө

үйлэдбэрилэгдэжэ байхаа бүхий юмсийн үгүй хэгдэхэдэ, бид гасагдаан, хашагдаан мэтэ байдамийн гашуун амтаа мэдэрнэбди. Худөөгэй зон нимэрхүүгээр ондоо зониин хашажа шадахагүй. Үнээдие һаантгийн хонилые адуулангүй, хабарай тарилгые, намарай хуряалгые эрхилэнгүй байжа шадахаа ал? Үгүй Нуурхэнэй үгүй һаа, түлээ залнаар гэрээ дулаасуулхал, зайн галай үнтийн һаань, дэн носоогоод һуужа болох. Харин хилээмэ, мяха, тохогүйгээр Тийхэдэн үгээснээ үзүүлэх худөө ажакыда иэнтүрүүн анхарах табигдахаа ёнотой гэжэ нанаадам - алга хохон. Урданы граff С.Ю. Виттегэши "Дурсалга" соогоо: "Гол тулгуури болодог ТАРИА ШАДАЙНГАА тулюур БАЙДАЛТАЙ һаань, ГҮРЭНТЛЭХ ХҮСЭТЭЙ БОЛОЖО ШАДАХАГҮЙ".

Мүнөө хүн бүхэн, нютаг бүхэн оорөөр үмсэн бодо соо тэршэлжэ, "хүлээжинийн хийхэдээ үнжэлэйнгээ хирээр", "шабар зуурахадаа шадалайнгаа хирээр" ажалай һаань үе.

ДОРДЖОГУТАБА

Хоорхэ нютаг, Хэжигийн аймаг.

"ЭНЭ ГУРИМЬЕ ДЭМЖЭНЭБ"

Манай ажакыда 72 хүн ажаллана. Тоосооний (хозрасчет) гуримаар худэлдэг 4 звено эмхидхэгдэнхэй. Залуу гэр бүлэнүүдэе ажлаар хангаха гэжэ оролдогбди. Урданайхидаладли колхоз, совхоз маанадые

ажалша зон үхэр малаа үдхэжэ, зөөриеэ арьбадхажа шаданал даа. Тиймэхээ хүн бүхэн һайн һуухын тулааргаа олоод лэ ажал хэхэ ёнотой. Дойбод сохёод ябадаг зон байха ёногүй гэжэхэлэхэ байна.

Ажалша зон үхэр малаа үдхэжэ, зөөриеэ арьбадхажа шаданал даа. Тиймэхээ хүн бүхэн һайн һуухын тулааргаа олоод лэ ажал хэхэ ёнотой. Дойбод сохёод ябадаг зон байха ёногүй гэжэхэлэхэ байна.

...Үнгэрэн жэлнүүд, үхүүгүү ханаа һөргөн жерен тон эзэр һанаагахад гэбэ гү? "Табатай байгааб тишээд, табатай..." Алтан дэлхийн мэдэржэ эхилэн эзэл энэ ханаагаа аягаа алдаа. Хар болын Санааг нюэтгэх аянаа мордонон эсэгэнь Курска үүхэрүү шадар баатарай үхэлөөр унаа. Үншэрэгтнүү зоблон, үлэсхэлэн баадал.. Таряанай голи дээгүүр хоолос түүжэ яваан үхүүгүүс бүүртүүр дүрэ сагай сахилсаатаа үүшэгүүн саанаа харгахадал гэнэ. Тэрэ үзэгэл - и ногсэнйн урда. Тимээцэл ягардан зо-боною мунөөшье болотор түнхийн орлогон ябагал. Байдалаа багадаа хашагааг бури хатуужаа, шэмээшнэй аваритай болоо. Энээнэй ашаар магас мунөөдэрэй үндэртэхүрэжэ ерэе аалам?

Дайнаи галда дайрагданаа баанан. 1955 ондо Владимир нютагийнгаа нургуули дүүрэгээ. Нэгэ жэл modoшо дархнаар худалбээ, modo отололго до ябалсаба. Тээд саашаа нураха, эрдэмтэй болохо гэхэн эрмэлзэлын ехэ бэлэн Удаадахи жэлын Зүүн Сибириин технологическая институтай шэнээр нээгдэхэн "Промышленна ба граждан барилга" гэхэн отделенидэ ороон, 1962 ондо институтдаа дүүрэгжэн юм. Хоёрдохи курс дүүрэгээд байтарын эжинь нааннаа нүгшөө. Гансаардаагын гашуун мэдэрэлдэ хайрагдаа һэн даа.

Саашанхи байдалаа ямаараар зохёон түхээрхэ? Түрэл Захааминаа бусажа, Зэдэн вольфрам-молибдений комбинадай СМУ-да

Буряад Республикин габьяяата барилгашан, Молодежный горно-шахаржуюлгын комбинадай директор В.Р. Соктоевой түрэхеөр 60 наанай ой гүйсэбэ

ажалдайгаа намтар эхинээс бэлэн. Мастер, прораб, участогай начальник, ахамад инженер... Томо хүтэлбэрэгтийн болохош гэжэ суг худалдагт ихэдэйнгээ үрдиадэн магтахадаа, һанаандадаа аягүйрхэбэшье, урма

барилганиудай үйлэдбэрэгийн хүчинчдэйшье шалалтадаа түнхийн уурхай, "Бурятформаш" заводын, гадар трикотаж хубсааны фабрикын тэрэ тоодонэрлэмээр. Буряаддрамын театрай башлан барилгын

зэдэхитэй хараатай, политичесэ орёо байдалдаа өврийн бата һанаа бодолтой байнаа оло дахин харуулал юм. Сессиондай үедээ Владимир Раднаевичай ямар нэгэн асуудалдар үгээ хэлэхэдэй, депутатуудай динлихий олонийн төрөннигээ дэмжэдэг

ашанартай. Баир хүүчиний эсэгигээ замаар барилгадаа ажаллаа, ехэ басаган дарима Буряадай гүрэнэй университет эрхимээр аүүргээд, Америкин коллежийн комбинадай конкурсдо илажа, США-даа жэлэй туршадаа нуралсал гарал юм. Бага Баярмань энэ жэл БГУ-гийн хари хэлэнчдэй факультет дүүргэхэн.

Нүүдэлж арбан жэлэй туршадаа В.Р. Соктоев республикин хийтэй томоо предприятии тогтолцоно. 1993 ондоо асбест үйлэдбэрийгээ мүнгөөр номололтын зогсоогдовоши, ондоо шигэлээр үйлэдбэрийн хүтжэхээ арга Владимир Ринчинович олоо. Мүннэ гаргадаг продукция предприятии түмэр замшадаа эльгээдэг юм. Дам саашаа модо бэлэдхэлгийн үйлэдбэри үргэдэхээ зорилго табигдана. Таксимо нууриндаа бүхэн шэнэ микрорайон баригдажаа, саг соогоо тушаагдаа һэн. Энэхадаа хүтэлбэрэлгийн хүсээлэл оролдоглын үрдүүн мүн. Мүннэ нууринай нүргүүли болон НГУ-да, аймагий медицины эмхинүүдээ В.Р. Соктоев онсо анхараллаа хандуулнаар.

**Наран үшээс эртэл даа
Нашанай хүсэн байхад даа**

Сагай хэдэхүүнэ һаа, комбинадай колектив ажаллаа, хүдэлмэрийн салин хүлгээс саг соонь абааар зандаа юм. Мүннэдэр тогтууряа алдаагүй предприятии түүдээр байдал бури найдамтай, тогтууритай болохын лабтай.

Таряанай хоолос сүгүүлж, хоол залгажа яваан үхүүхэн ногсэнйн урда харгахадал гэнэ. Харин гаагдаа баатарай үхэлөөр алдалан үнэхэн эсэгээ тухайгаа дурсахаал хүндэлэн, хайрата эхиний халуун захяа сахиин, хангай гайдигаагаа хайраа шүүхээлэхээдээ барилгын батын замаар дабшанаа даа. Шэлжүүн хүйтэн хизаартасаа шин зоригтой ябыт даа - ажалаашийн золтой, Владимир Раднаевич!

Г.ДАШЕЛЬВА

БАРИЛГЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШИН БАТА ЗАМ

зоригоо улам бадаруулан яваа. Закаменск хотодо мяахай, ажануудалай хэрэглэмжэ хангаха комбинадуудаа, соелой башлан, социалын бусадшии объектчидыгээ барилгыг тогложоо.

Эмхидхэгийн ульяатай залуу мөргжэлээ 1967 ондоо "Бурятколхозстрой" нэгдэлэй ахамад инженерээр худалхоор уригдабаа. Буряадай 15 аймагтаа барилгын эхин эмхинчдэйшье бүридхэн байгуулсан, бэхижүүлэн габьяяатай. В.Р. Соктоевий үүсчэлээр энэл нэгдэлэй бүрилээдэ "Бурятколхозстрой", (мунонэй "Бурятагропромпроект") эмхидхэн байгуулагдаан бэлэй.

Үйлэдбэрийн орёо асуудлынчдэй зүйлөөр, түргэнхөө шинийдхээх, холын хараатай зорилтуудыетабад тээднийн бэлэдүүхээ аргануудые олох шадалтай хүтэлбэрилэгшээ дам саашаа дэбжүүлэгдэн, Буряадай барилгын управлениин начальни.

Бага наан - хатуужалай нургуули

орлогшоор томилогдонон юм. Энэй дам "Бурятпромстрой", удаан "Главбурятстрой" нэгдэл болгон хубилгагдаа. Эндээжээ худалхээ зуураа Владимир Раднаевич "Жилгражданстрой" трестын эмхидхэн байгуулалсaa, эрхилгээрийн худалдоо.

Союзны мэдэлэй олон гол

штабай начальникаар томилогдоо һэн. Владимир Раднаевичай хубита онсо обөөрөгджоо, "Буряадай АССР-ий габьяяата барилгашан" гэхэн хүндэтэй нэрээ зэргэ олгогдонон юм.

Бури нургуулиин үеээс эхилээд габьяяата барилгашан одонийнхэн худалмэрийн оншотойгоор оролсоо һэн. Нургуулиин комсомолой эмхийн секретаряар, Захаамийн, Улаан-Үдийн Советско районой, Улаан-Үдийн городской Соведүүдэй депутадаар нунгагдаан байха юм. Буряадай Республикин Верховно Советэй үнгэрэн зарлалай депутат. Президиумын гишүүн яваха үедээ ажабайдалаа курса,

хэн. Үнэншэмэ тодор үндэхэтэйгээр хараа бодолоо элирхэйлийн гэжэ элийн бэлэй.

Нийтийн бусадын хэрэгүүдийн тэрэх хулаажаагүй: Буряадай барилгын индустрии эрдэмэн-техничесэ булагмын хүтэлбэрилэхон, профсоюзуудын областной Соведэй президиумий гишүүнээр, Бүгээд буряадуудын үндэхэн эблээдэй болон Буряадай арадай съезднүүдий дөлөгэдээр нунгагдаан байха юм. Байгаал-Амараар түмэр зам шадархи хизаарай асуудалаар хүсээлэл оролдогдоо гарлаа даа.

В.Р. Соктоев залуушуулын нурган хүмүүжүүлхэх хэрэгтэ нилээн хубитаяа оруулаа. Үйлэдбэрийн хажуугаар Зүүн Сибирийн технологическая институтудаа багшалдан, зургаан жэлэй туршадаа гүрэнэй шалгалтын комиссиин түүрүүлэгшээ байха хүндэтэх хүндээдэх хүртээ һэн. Урлан зохёолын сэнтэй дурдхал үйлэдбэрийн оруулаа һэн. БАМ-ын, Буряадай барилгын индустрине хүржжээ талаар эрдэмийн хэдэн худалмэрийн автор мүн. Японий, ГДР-ий, ФРГ-гэй барилгашадай дүйн дүршлэгийн таниласан, Монголий Арадай Республикин Дархан хотодо совет предприятиин начальникаар худалдажээ.

Ажабайдалаа, ажадаа амжилтагай явахадаа, гэр бүлээ өнөтойил түүнгүй түлгүүри болодог гээшээ. Владимир Раднаевич Ольга Бальжановна хоёр гурбан үхүүгүйтэй, хоёр

сохилоо, абари зан харагдана, сэдьхэллийн дэлгээгдэнэ.

Владимир Высоцкийн дуунууд соо ажабайдал тухайндай бэшэгдэнхэй. Тэдээ дуунууд соонь гайхалтай нийхан сэдьхэлэй шанга хүсэн бийн... Высоцкийн бүхы дуунууд үнэн сэхэ байдал тухай хөөрөдэг. Дуунда дуратайшуудаа тэрэнэй зохёонон дуунууд бултаа һайшигдааг, зурхэ сэдьхэллийн дуунуудаа эзэдэгчшүү. Тиймээс тээрнине хүнүүл манай нүхэр гэжэ ирээдэг, тэрэнэлэн оорымнаай дуратай дууншиг тэжээлэхэй. Юуб гэхэдээ, эдээ дуунуудын тишигүүлхэгүй. Зүб даа, өөхнэдигүөө тэдээ маргуулхагүй...

Өөрынгээ хубин, сэдьхэл дайраан дуунуудые Высоцкийн бэшэдэг һэн. Тон оорынгээ дуунуудые... Дуунуудын хадаа тэрэнэй амисхалай үргэлжэлэл болон. Тэдээн соонь тэрээний оорын зүрхэн, нудал

Владимир Высоцкийн 60 жэлэй ойдо

ДУУША СЭДЬХЭЛТЭЙ БЭЛЭЙ

**А ведь песни не горят, они
в воздухе парят
Чем им делают больнее,
тем они сильнее.**

В. Высоцкийн дуунууд тухай баал алдар сууга поэт Роберт Рождественский ийгээ бэшийн юм. Ихүүлийн дуунхаа ирэ бадаг эндэ дурдхай:

**Может, кто и нынче снова
хрипоте его не рад,
Может, кто намеревается
подлить в стихи елея...**

Б.ОРБОДОЕВА хэвлэлээ
бэлэдээ.
ЗУРАГДЭЭРЭ: Владимир
Высоцкий Марина Влади
хоёр.

9, ПОНЕДЕЛЬНИК**КАНАЛ "ОРТ"**

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Золотая серия: х/ф "Дело было в Пенькове".
16.00 Новости.
16.20 М/с "Розовая пантера".
16.45 Марафон-15.
17.05 Звездный час.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Угадай мелодию.
21.00 Мы.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Т/с "Полтергейст".
23.45 Хоккей и неоконченный роман. Татьяна Буре в программе "Женские истории".
00.15 XVIII зимние Олимпийские игры.
01.30 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
09.00 Дежурная часть.
09.10 Товары - почтой.
09.15 "Стринг" представляет...
09.20 На заметку.
09.25 На зимних Олимпийских играх.
11.00 Т/с "Графиня де Монсоро".
12.00 Вести.
12.35 "Аншлаг" и Ко.
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.30 Х/ф "Горец".
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Д/ф "Моя жизнь - электричка".
18.20 Байгал.
18.35 Телетайп.
18.40 Город У. Белый острог.
19.10 Буряад орон.
20.10 Телетайп.
20.15 Деловое время.
20.30 Республиканские новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Графиня де Монсоро".
23.35 Довгань-шоу.
00.05 На зимних Олимпийских играх.
00.30 Вести.
00.55 На зимних Олимпийских играх.
02.05 Дежурная часть.

ОТБ

07.00 Музыка на СТС.
07.30 Великий Матисс.
08.00 Красный угол. •
08.30 Т/с "Странная семейства".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плащ".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ**с 9 февраля по 16 февраля 1998 года**

- 16.00 Мультфильмы.
16.30 Музыкальный проспект.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Послесловие.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Беверли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Самые-самые.
- III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"**
21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Графиня де Монсоро"
- АРИГ УС**
16.00 Мультфильмы.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Т/с "Вавилон-5".
20.00 Нон-стоп лист.
20.25 Скандалы недели.
20.55 Нон-стоп лист.
21.00 Обозреватель.
22.10 Дорожный патруль.
22.30 X/ф "Доживем до понедельника".
00.20 Диск-канал.
- РАДИО**
6.12 Радиожурнал "Земля родная".
6.31 Информация, объявления.
6.45-7.00 "Будни энергетиков Бурятии".
7.15 Программа "Анфас".
7.37-8.00 Радиостудия "Бира-кан".
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.22 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус.яз.)
- 10, ВТОРНИК**
- КАНАЛ "ОРТ"**
07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 6 с.
16.00 Нон-стоп лист.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.30 Т/с "Собачий мир".
20.00 Дежурная часть.
20.20 Горячая десятка.
- ОТБ**
07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
07.30 Суурян.
07.40 Послесловие.
08.05 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейства".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плащ".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
16.00 Мультфильмы.
16.30 Подъем переворотом.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Международный турнир по вольной борьбе памяти И. Ярыгина (г. Красноярск).
- III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"**
21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Графиня де Монсоро".
- АРИГ УС**
16.00 Мультфильмы.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.30 Т/с "Собачий мир".
20.00 Дежурная часть.
20.20 Горячая десятка.
- РАДИО**
6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
7.12 "Мы и право" или "Налоговая инспекция информирует". В программе принимает участие заместитель начальника государственной налоговой инспекции по республике А.П. Афанасьев.
7.35-8.00 "Тоонто нютаг" (на бур. яз.).
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 Республиканские известия (выпуск на бур. яз.).
19.25 "Встреча с песней". У нас в гостях - народная артистка Бурятии С.Бунеева
19.45-20.00 Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)
- 11, СРЕДА**
- КАНАЛ "ОРТ"**
07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 6 с.
16.00 Домашняя библиотека.
17.00 Новости.
17.15 Зов джунглей.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Золотая лихорадка.
21.10 Человек и закон.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Комедия "Три товарища".
00.45 Док. детектив "Партийный общак. Дело Медунова".
01.25 XVIII зимние Олимпийские игры.
02.20 Новости.
- КАНАЛ "РОССИЯ"**
08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 Медицинский вестник.
09.25 Три минуты.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.00 Т/с "Графиня де Монсоро".
12.00 Вести.
12.35 Маски-шоу.
13.00 Т/с "Собачий мир".
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.30 Н. Буряев, Б. Невзоров в х/ф "Высокая кровь".
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.25 Мой Пушкин
17.30 Т/с "Маленький бродяга".
- БУРЯТСКОЕ ТВ**
18.05 Д/ф "Радуйтесь!".
18.40 Байгал.
18.55 Телетайп.
19.00 Бамбаахай.
19.25 Управление Госэнергонадзора сообщает...
19.45 Тоонто.
20.05 Пресс-ТВ.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.
- КАНАЛ "РОССИЯ"**
21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Графиня де Монсоро".
23.35 Сам себе режиссер.
00.05 На зимних Олимпийских играх.
00.30 Вести.
00.55 На зимних Олимпийских играх.
02.05 Дежурная часть.
02.20 Живая коллекция.

ОТБ

- 07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
07.30 Суурян.
07.40 Международный турнир по вольной борьбе памяти И. Ярыгина (г. Красноярск).
08.10 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейства".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плащ".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
12.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.40 Порядок.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Беверли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Слово за слово.
III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"
21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Графиня де Монсоро".
- АРИГ УС**
16.00 Мультфильмы.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Армия любимчиков.
18.50 Т/с "Мамочки".
19.20 Муз. подарок.
19.35 Нон-стоп лист.
19.40 Аптека.
19.50 Т/с "Вавилон-5".
20.40 Нон-стоп лист.
20.45 Катастрофы недели.
21.15 Нон-стоп лист.
21.20 Профессия: танцовщик.
22.10 Дорожный патруль.
22.20 Эвелин Дресс в х/ф "Нет любви без любви".
00.05 Диск-канал.
- РАДИО**
6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
7.12 "Мы и право" или "Налоговая инспекция информирует". В программе принимает участие заместитель начальника государственной налоговой инспекции по республике А.П. Афанасьев.
7.35-8.00 "Тоонто нютаг" (на бур. яз.).
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 Республиканские известия (выпуск на бур. яз.).
19.25 "Встреча с песней". У нас в гостях - народная артистка Бурятии С.Бунеева
19.45-20.00 Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)
- 12, ЧЕТВЕРГ**
- КАНАЛ "ОРТ"**
07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 7 с.
15.25 Здоровье.
16.00 Новости.
16.20 М/с "Невероятные приключения Джонни Квеста".
16.45 Классная компания.
17.10 Лего-го.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Эти забавные животные.
21.05 Чтобы помнили... Владислав Дворжецкий.

Энэ жалын эхилж, бу-
ряд арадай Сагаалган го-
вийн найндэр гүрэнэй уда
шанартай һайндэр гэжэ
тоологдох болобо.

Сагаалган гэхэн буря-
дай һайндэрье нэргээхин
ба хүтжоохин, арадуудай
хоорондохи хани барисаае
улам бүхижуухин тута
Буряад Республикин Пра-
вительство болон Арадай
Хурал ии ожиготгоноо:

1. Буряад Республикаада
бүгэдэ буряадуудай һайн-
дерье үнгэргэх гэхэн
аурадхалыс дэмжих. Энэ
аурадхалыс Буряад Рес-
публикин Соёлы минист-
ерство, бүгэд буряадай
үндэши сөёлын эмдэл, бу-
ряд арадай Конгресс,
буряад аймагуудай нюта-
гуудай облэлануудай сове-
туудаа аурадхалын байна.

2. Улаан-Үд хотод, Бу-
ряад Республикин айма-
гуудай гүрний һайндэрье
үнгэргэх талаар хэмжээ
ябуулгануудай тусеб, эм-
хидхээлэй комитет болон
мунг зоорин гаргашгэе
баталхаа.

3. Буряадуудай заншалта
үедан болохо һүнэй архи
(сэргээж) гээшье үйлэд-
бэрилх талаар Бүгэдэ бу-
рядай үндэши сөёлын
эзлэлэй болон "Нүүн" гэхэн
акционернэй бүлгэмийн эдэбхи
үүсхэлэй дэмжих.

"САГААЛГАН-98"

ГЭХЭН ГҮРЭНЭЙ
НАЙНДОРҮНГЭРГЭХЭ,
ТАЛААР ЭМХИДХЭЛЭЙ
КОМИТЕДЭЙ БҮРИДЭЛ

1. Поматов А.Б. Буряад
Республикин Президент

2. Семенов М.И. Буряад
Республикин Арадай Хура-
дай Түрүүлжилт

3. Нимаева А.Ч. Буряад
Республикин Правительст-
вын Түрүүлжилтийн орлогшо

4. Дугаров А.-Н.Д. БАРК-ын
Президент

5. Струбников Г.Н. Буряад
Республикин соёлын министр

6. Намсараев С.Д. Буряад
Республикин эрдэмийн болон
хуруслалын министр

7. Шмыкова Г.Б. Буряад
Республикин финансийн
министр

8. Егоров Е.М. Буряад
арадай Конгрессийн прези-
дент

9. Жалсанов Ц.-Д.Ж.
Буряадай аймагуудай ню-

тагай облэлануудай
советуудай түрүүлжилтэй

10. Баяртуев Б.Д.
БАРК-ын вице-президент

11. Прокопьев Б.П.
Улаан-Үзэх хотын мэрийн
орлогшо

12. Боростов А.Ч.
Буряад Республикин

Сагаалганийс угтуулан

тааха", "шагай харбаха" ба
бусад болоно.

Мүнхийн Сагаалганда
"шагай шүүрэх", "хонхобүхэ
түүлгэ" гэхэн мүрыссоонд
үнгэргэгдхэй.

гаан эдээ бариха, гэрэй
эээн болон эхнэр хоёр
шүнгэгдаха байна. Тэднэр
айлшадыг яажа угтажа,
буряад эдээнэй яажа
өмчдэгдэх байхые мэдэхэ

3. Дүран тухай дуун.
Финалда язяа ёхалтай
боловон ийн арадаа дуунан
гарааха.

"БҮХЭР"

Конкурсдо аймаг бүхэн-
гоо 15 хүнэй үсөөн бэнэ
бүридэлгэй команда ха-
баадаха.

Команданууд 15 минутын
туршидаа ёхорой элдэб
дуунуудыг гүйсэдхэхээ ёно-
той.

Нийндэрэй жюри коман-
дын дуулаха, хатарха
бэлгиг шадабарийн сэгнэхэ.

Конкурсын финалда
илигшиа нэгээ колектив
гарааха.

"БҮХЭР ШААХА"

1. Аймаг бүхэн ооһэдны
хээр бэлдэжэ конкурсдо
асарха. Тийхэдээ 50 мянган
түхэриг шантай фондо
табиха зэрэгтэй.

2. Ноор асархан хүн
хаанаа асаргданаа хээр
бүхэн мэдээсэхэй болоно.

3. Хээр шаахаяа гаранаа
баатар ийн шаахын тул
10 мянган түхэриг шантай
фондо оруулха зэрэгтэй.

4. Хээр хэнэйшье
хухалжа шадаагүй һаань,
бүхий шантай фонд финалай
мүрыссоонд оруулгадаха.
Харин финаладашье энэ
хээрэй хухараагүй һаань,
бүхий шантай фонд нютаг
зоной эблэлэй соведэл
дамжуулгадаха.

"САГААН ҺАРЫН ДАЛГИНА" ГЭХЭН КОНКУРС

Конкурсдо аймаг бүхэн-
гоо 16-тайнаа 37 наа
хүрээр 2 эхэнэрнүүд хаба-
дааха.

1. Хабаадагша бүхэн ёөр
тухайтгаа, нютаг тухайгаа
хоорэхэй.

2. Хатаргүйсэдхэхэй (өөрийн
фонограмматай байха).

3. Дуу дуулаха: а) арадай;
б) композиторай.

4. Жиорин асуудалнуудта
харюусаха.

Илагшиа эхнэр финалда
хабаадаха. Финалай гол шан
2 номинацияар үнгэргэгдэхэй:

а) Сагаан һарын дангина.

б) Алтан түргалдай.

"ОНДОО АРАДАЙ ХАТАРДУУН"

Аймаг бүхэн элдэб
арадуудай хоорондохи эб
найрамдал, соёл бол-
босорол магган дуу-
лаан дуу, хатар
бэлдэхээ зэрэгтэй.

Буряадуудтай зэр-
гэлээд олон жэлэй
туршидаа ажануужа
байна ордууд, та-
таарнууд, казахууд,
эвенкийүүд болон
бусад арадуудай
хоорондохи хани
барисаае улам хүг-
жоөхин тутаа энэ

конкурс үнгэр-
гэгдэнэ. Конкурсын
эзээл һайн дуу,
хатарнууд Сагаалганай
найндэрэй финалда харуу-
лагдааха.

"АРАДАЙДУУН" ГЭХЭН КОНКУРС

Конкурсдо аймаг бүхэн-
гоо арадай дуу гүйсэдхэдэг 1 хүн
хабаадаха.

1-дэхи тур. Конкурсдо
хабаадагша арадай хоёр дуу
дуулана.

2-дохи тур. Конкурсдо
хабаадагша жиорин бэлдэхэн
билэдээр заагдаан дуу
дуулана.

1. Уусын дуун, үгүй һаань,
төөлэйн дуун.

2. Бэнэлигэй дуун.

Аймаг бүхэн өөхэдныг
хоорондош элэгийн мүрыссо
үнгэргэгдэх, илагшадын 4
аймагай дундахи барилдаа-
шиадай мүрыссоонд гарааха.

Мүрыссоон буряад ба-
рилдаанай дүримоор үнгэргэгдэх.
4 аймагай мү-
рыссоонд илагша мү-
рыссооний финалда гарааха.

"ДҮХЭРИГЭЙМНАЙ" ЛИТЭ

Урдахи "Дүхэригэймнээс" Чингис хаанай алтан урагай изагуур угсаа Бүрэг—Чиноюу эхилээд, Чингис хаан хүрээтэр нубарюулан үгэхэн байнабди. Мүнөө бидээ Чингис

**Чингис хаанай алтан урагай изагуур угсаа Чингис хааныа
Эрххонгор хаан хүрээтэр**

Хаанай соло

Чингис
Тор баригч
Тайзун
Засаг баригч хатан
Тинзун
Засаг баригч хатан
Сиянзун
Сэцэн шизүү
Өлзийт Чензун
Хүлүт үүзүүн
Бүянт Ензүүн
Гөгээн Йинзүүн
Гайтин
Даяншин Осүгэвэ
Хутагт Инзүүн
Заяят Вензүүн
Нинзүүн
Ухаант Хойзүүн
Билэгт Жоозүүн
Усхал Изүүн
Зоригт
Нигүүдэгч

Тайзун
Тайлован
Тийян сүн
Мэргэн Чингис

Даянхаан
Сайн
Боди
Гүд
Засагт
Сэцэн
Хутагт

1878 он. Зуун хорин жээдэй
саадаа тээ Боронигоой
Барадин бүлэгдээр арбан нэгэн
хүүгэдэйнхэйн ахань боложо.
Базар Барадин түрүүн юм.
Тэрээ Агын приходской
нургуулида. Шэтийн
училицида. Санкт-
Петербургын гимназида
нургаад. Петербургын
университетэдэй юридичесэ
факультетде орохион аад,
удангүй тэрээр
университетэдэйнгээ зүүн зүйгий
факультетдэй санскрит хөлөнгий
тахагтаа орохион байна.

Тийгэжээ тэрэстүбүд, монгол,
санскрит хөлөнгүйднэ шудалжа
эхилэхэн. Тэрэбүрэд монгол
арадай аман зохёөл, будийн
шажанд хабаатай номуудын
өхөндоор суглаулжсан. Тэрээ
1905 ондо университетэдэй
алхамаад, хоёр жээлтүү туршада
Монгол. Түбэд орон руу
аяншилж, Халха, Алашань,

Хаанай нэрэ

Тэмүжин
Тохуй
Үгээдэй хан
Наймалжан гү, али Дөргөнц
Гүюг (Хүлүг) хан
Огул Гаймши хатан
Мөнх хаан
Хубилай
Томэр
Хайсан
Аюурблд
Шудбэл
Эснитомор
Осүгэвэ
Хүснэгт
Түйттомор
Ринченбал
Тогоон томор
Люушридэр
Тогстомор
Энх
Олбог
Гүйттомор
Өлзийт томор хан
Дорж хан
Эсэх хан
Ажай хан
Тогтоо бүх
Агваржин
Осан хан
(Мэргүүгэс)
Молон
Баянмонх
Магдуул
Батмонх
Алаг хан
Алаг хан
Дарай сүн
Түмэн
Буян
Лигдэн
Эрххонгор

Ехэх хаан нүүхан он жэлнүүд

1206-1227
1228-1229
1229-1241
1242-1245
1246-1248
1249-1250
1251-1260
1260-1295
1295-1307
1308-1311
1312-1320
1321-1323
1324-1328
1328-1328
1329-1329
1329-1332
1332-1332
1333-1370
1371-1378
1379-1388
1389-1392
1393-1399
1400-1402
1403-1410
1411-1415
1415-1425
1426-1438
1439-1451
1452-1452
1453-1454
1454-1465
(1465-1466)
1468-1472
1472-1479
1480-1517
1517-1519
1521-1547
1548-1557
1558-1592
1593-1603
1604-1634
1634-1635

Амдо шотагуудай хүн зоной
ажабайдал, био зашинал, дасан
дугануудай байдал тухай тон
нонирхолтойгоор бишээ һөн. Жонзэйн,
тэрэндэй бишээн "Миларайдын цам", "Лавран
рууяянцалга", "Лавранай алтан
дугандахи Майдарийн хүрг
дүрс", "Амдодохи Куаарин
шотагуудай буряадлама Генелдий
хоорон" гэхэ мэто эрдэмийн
худалмэринүүдүүндэр согтуулдээ
хүргэж, Пржевальскиин
нэрэмжтэй алтан медаляар
шагнаадаа һөн. Тэрээ эрдэмтэй
байханаа гадна, айхабтар
бэлгүүдийн уран зохёолши һөн.
Тэрэгийн бишээн "Жэгээн",
"Чойжид хатан", "Ехэх удаган
абжай", "Сонгэ баабай" гэхэ
мэто зохёолнууд арад зоной
сэдхээлдэ мүнөө хүрээтэр
үзүүлхий. Базар Барадин
зохёолнуудаа Самацадабдра
гүйн иэрэ доро хэвлүүлдэг
байгаа.

Д.БАЛЖИННИМАЕВ.

Гурбадахи бүлэг

Амаралтынгаа хугасаа соо
Дамба шотагаа онооод өрхэ
гэж байханаа болбод, баал
ямар нэгэн газарт хүдээлээ
хааныа һанаха юм. Тийгэж
ээсэн тухайгаа зүйлэхээ
Оюунын байрадаа ошоо кор
тааналганаа гаралаа.

Дамба үхүүдүүдэй эмийд
бохлоо оюутанарай байра
онооод, Оюунын таанлага

өрхэ һөнни
баатханагүй.

- Нурахахаа өрхөөр, ээжж
соогуур ябажаш үзүүгүйбүү
Ээж амаралтынгаа үедээ
талаар заа зуу энэхүү
үзүүлэлт газарнуустай
танилцахаа һөн түбдүү гэж
бодоноб. Юун гэхэшний
Оюун?

- "Үзэсчэвээн газар"
гэж шиншилжүүлж бий

Бадма ШОЙДОКОВ

ӨЮУНДАА

(туужанаа хэхэгүүд)

ханааб гэжэбээржэ, коридор
соогуур шилжнэгэбэ. Оюуна
газаанаа орожо өрхөөр
гайхандал нүгооджээ
шэртэбэшье, һанаа
орохионд:

- Мэндээ сайн, Дамба! -
гэжэ дохибо.

- Мэндээ, мэндээ! - гэж
Дамба харуудаа дохибо.

- Ши намайе оноо
басагатай болошиош
гэхэншиүүгээр хээс һөнни.
Тийгээд оноо басагатай
боловгүйб гэж харуулхад
ерзихэй!. Аниши оноо
хүбүүтэй болошиондог
тишгэжэхэлжээнбайгаатай!

- Тийгэжэ һанаанша сэхэ
руүн хэлээх ха юниши даа.
Нийн даа, Дамба! Нютагаа
бусааг өрхэм гээ бэлэйн!
Хээсэябаханийн?

- Мэдээнгүйб. Шамтай
зүйлэхээ орээб. Али хүдэлхэм
гү?

- Хүдэлхэм гү гэж гү?
Юүгээ хэлэбэш, Дамба?..
Гэртээ ошожо, түрэлхүүтээ
тухалдаа өрхэнаашин дээрэ
юм бэш гү?! Нютагаа
ношишие асаржа өрхэм!

- гэж Оюуна залын абанүү
шахуудэрээдээрээхэнхэмбэ.
Ши намайе байлахада,
хүдэлүүлэх дурлагы даалиши,
Оюуна?

- Дурагүйн бэшилбүү даа.
Али намайе ямар нэгэн эрэ
хүнтэй болошио гү гэж
һөжжээд, хүдэлхэмгэжэбайна
бэшилгүү?

- Оюуна, ханаанша һанаажа
тийм юумэ толгойдоо
оронбадаа?

Дамба үзүүхийн туралтадаа
удашаа, Оюунын туралтадаа

- Би амаралтынгаа үедээ
эндэгэбайна юа, ямарын
хүдэлмээрээ, өнгөтэй
наанажаа туралтадаа.

- Өнгөтэй баагайшид гү?
- гээд харуудаа Оюуна.

- Уюо шадалын туралтадаа
наанажаа түүнээс гээд, Дамба
басагатай тэбэрхийг түнээд
дүүрэл.

Тийгээнд Оюуна бүхий
хүснэгтэйн туралтадаа
шадалын туралтадаа, шадал
мэдүүлжин нууцынгүй хасар
руу алхагажархнаа.

Дамба хасартай алхаг
няландаа хүүжүүнүүгээшебо.
Алхагдуулжин туралтадаа
хасагатай убулаан болошио
харахаа, Оюуна энэхүү
туралтадаа хүүжүүнүүгээшье, бээ
бариба.

- Оюуна, шамайе шилжэ
аашалха шадалтай юм гэж
орой толгойдоо

- Ойлагуугүй һааш, хээлүү
даа: музейнүү, библиотекнүү, театрнүү
выставкнүү, стадионнүү, эдийн мурасоонүү...

- Дамба, ишүү газарнуудаа
ябахынга орондо ном дээрээ
иүүханаа гацаа эмчилжинээ
туралтуудаа ябажа, энэ
талаар дүүрэгдүүлжин олборлжай
холо дээрээгээ башнаб.

- Дамба, үүгээ хүүргүй
зогвоодхийн Тийгээд Оюуны
гэхээдээ юм: хүлиүүдэйн
үбдэгтээ тоо хүрэтэрээ
нарийншие бэши, дан
бүгүүншие бэши, нэгээ жээгэ
тула тон зохицхон хадаа
жэбжэгүйнгээрээ, гудагар
бэши ээ яшагай
тааранхайнууд, сэбрэулан
тиур шарийн, зулы
харасатай тодорхийнжмарш
хүншие тогтолцоо бэшилдэг
шадаллаа харуулхам гээ
иши шуун! Юундээ байшабаш?

- Шадаллаа харуулхам гээ
иши шуун! Юундээ байшабаш?
- Ямар шадаллаа? - гэж
Дамба гайхана юм.

- Эрхээд тааралтадаа
зургаан шадаллаа харуулхам
гээдээ, яшагай
тааранхайнууд, сэбрэулан
тиур шарийн, зулы
харасатай тодорхийнжмарш
хүншие тогтолцоо бэшилдэг
шадаллаа харуулхам гээ

- Дамба, лажаганаса
энэмсээрээ, Оюунаасаасаа
үгэнчийнгоор хам тэбэрхий
абанаар, шадалжаа озожа
ороулаа.

- Шадаллаа харуулхам гээ
иши шуун! Юундээ байшабаш?

- Ямар шадаллаа? - гэж
Дамба гайхана юм.

- Эрхээд тааралтадаа
зургаан шадаллаа харуулхам
гээдээ, яшагай
тааранхайнууд, сэбрэулан
тиур шарийн, зулы
харасатай тодорхийнжмарш
хүншие тогтолцоо бэшилдэг
шадаллаа харуулхам гээ

- Оюуна Дамбын энэ зэрлиг
аашалхаа сүүлөөрхээ гээ
шаагайагүй.

Дамба Оюуны
табимсаараа?

- Эрхээд тааралтадаа харуулхам
гү?
- гэж энэхүүгээрээ
урдааны хаража энэбээ.

- Өнгөтэй баагайшид гү?
- гээд харуудаа Оюуна.

Дамба хасартай алхаг
няландаа хүүжүүнүүгээшебо.
Алхагдуулжин туралтадаа
хасагатай убулаан болошио
харахаа, Оюуна энэхүү
туралтадаа хүүжүүнүүгээшье, бээ
бариба.

- Оюуна, шамайе шилжэ
аашалха шадалтай юм гэж
орой толгойдоо

ЗУРХА СЭДҮХЭЛЭЙ МУРНУУД
ЗУБШЗХ ёнотой ЗҮЙЛНУУД

Эдир наан - эхин дуун

ҮБГЭН БУУРАЛ ҮЛЗЫТЭ ХАДАЯА, ҮНЖЭГЭН һАЙХАН ДУРАЯА МАГТАЖА...

Марина Дамбаева 1975 оной майн
7-го Хэжэнгын аймагай
Ородой-Адаг нютагта
турэн юм. 1992 ондо
нютагайгаа дунда
хургуулии амжалт-
тайгаар дүүргээнэйнгээ
хүүлдээ Марина Улаан-Үзэ
ерэжэ. Доржи Банзаровай
нэрэмжэтээ Буряадай
гүрэнэй багшанаар дээдээ
хургуулчин (мүнөө -
Буряадай гүрэнэй
университет) буряад
хэлэбэшэгийн факультетэй
уюутан боложо ороо.

Үнгатай шүлэгүүтээ
уваа дуратай Марина

үшвөө һургуулига һураажа
ябаад, оройдоол 15
наантайдаа түрүүшигээ
шүлэг зохёогоод
туршанан байна. Тэрэ
гэхээр залуубасаган мүнөө
болотор булаг
гуурхатаяа хахасаагүй:
ород, буряад хэлэн дээрэ
олон, олон шүлэгүүдье
бэшэхэн зандаа. Маринийн
шүлэгүүдэй гол тематика
- инаг дуран. Гэбэшье
эхилэн бэшэгийн тоонто
найхан нютагаа, Айраг,
Үлзытэ, Модото,
Шэлэнтэ хадануудаа
магтажа, хэдэн шүлэг
бэшэхэн байха юм.

Эхилэн бэшэгийн
шүлэгүүдье мүнөө
хүндэтээ уншагшадтаа
гургадхахадаа, Маринийн
наанал бодол, сэдьхэл
зүрхэн соогоо аважа
ябаан мэдэрэл олондо
оилгогдоно, дулааханаар
утгатдахаа бэзэгжэхээтэ
найданаби.

Баяр БАЛДАНОВ,
журналист.

ОРОДОЙ-АДАГ

Аягантын үнэроор анхилжан
Алагхан талхараа
аажамхан алхалнаб.
Абынгаа хэлэн үтэнүүдэй
ханан,
Айраг хадаяа дуулан
магтанаб.
Үүлэнэй саанаа нааран
михэрэн,
Үргэн нютагтам талын
шарана.
Үндэрхантай, нютагтам
сүүрхуулжан
Үбгэн буурал Үлзытэ хада
хүньяна.
Мүштэх найхан хартыгаар
алхалан,
Мүнөө сагай эрбесэ
мэдэрнэб.
Мүнхэбэшээ зонойнгоотүлээ
Модото хададаа мургэн
зальбарнаб.
Шэнхинэн, шууян урдаан
Худанаа
Шэмэгхэн хоолойнгоо
яялгаар дурданаб.
Шэдитэ тарниингаа хүсээтэ
уншалгаар
Шэлэнтэ хададаа дохин
мургэнэб.
Түрэн буурал эмгэн
эжигнээ
Түмэн һургаалын хадуун
абанаб.
Түби дэлхий дүрэгансал
шамдаа,
Тоонто нютаг, шүлэгэе
зориулнаб!

ЧИНГИСХАНУ

На Землю посланный
судбою
Помира ты в руках держал,
Своей владыческой рукою
Непокорных усмирял.
В единой вере видел счастье,
Для всех людей создав
“Джасак”,
Не придавал значения расе,

Казиялнинь жалких забияк.
В жестокий век ты был
гонимым,
Но позже гонителем стал.
Был пугъяжел, непроходим,
Но он Вселенную потряс.
В кровавый век гонений
Смог расплю горькую унять.
Ценою жизни дикий гений
Смог род монгольский выйсь
поднять.

Поверив злому слову, ушла я
в глубь лесов,
Закрыла на затворки свой
внутренний засов.
От мира отрешилась и
предалась тоске,
Нашедши утешенье в
отравленном вине.
Дороги перекрыты и
будущего нет,
И на судьбе моей давно
поставлен крест.
Свою же рукою сожгла
мости любви,
С израненной душою тону в
густой грязи.
Так пусть же будет больно и
тяжко мне вдвойне,
Пусть буду одинокой и
проклятой во тьме.
Пускай меня осудят и
предадут судье,
Но я воскресну снова, назло
своей судьбе!

Не ступает нога по земле
И мелькают вдали огоньки,
К небесам я стремлюсь в
темноте
Не боясь никакой высоты.
Я спешу к бесконечной мечте,
Вспоминая кошмарные дни.
Рвусь бесцельно к далекой
звезде,
Но не вижу конца у пути.
Я как тень, я как призрак в
природе
В одинокой судьбе, без
любви.

Помоги мне волшебник из
сказки,
Погибаю одна я в тиши,
Неужели через беды,
преграды
Не смогу я спокойно пройти?
Как жестоки сленые удары
Хладнокровной злодейки
судьбы...

Л.Н.ГУМИЛЕВУ посвящается

Дорогу осилит идущий,
кто предан народу душой,
Чей голос не дрогнет пред
кучей
в науке случайных людей.
Для них был грознее он тучи,
словами, как сталь, обжигал,
Сквозь грозные бури он руки
с улыбкой к Востоку давал.
И голос его громкогласен,
его не сломила тюрьма,
А в жизни он не был
несчастен,
она ему славу дала.
Пусть рухнут китайские
стены,
они не дают нам тепла,
Наступит день мира и веры,
опомнится наши сердца!

Не возомни себя творцом
природы
Рукой своей грозно не маши,
Знакомы мне смешные ноты,
Что человек есть царь Земли!
В твореньях, в думах, в
созерцаниях,
Хотел ты дивной красоты,
В сомнениях, в мухах и
терзаниях
Стоишь теперь средь
пустоты...
Мир отдал все тебе, возьми!
Ты - Человек, ты - царь Земли.
Судьбу свою не прокляни
В том, что не дала тебе любви.

Мечтают ли парни о фее
прекрасной
И верят ли девушки сильной
любви?
Спасают ли парни их в битве
бесстрашно
И честь берегут ли девочки
свои?

На этой планете, где
кажется дикой,
На этой Земле, где совсем ты
одна,
Где счастье становится
сказкой забытой,
Где каждый прохожий “одет”
догола.
Мы дети эпохи, мы дети
разврата,
Смириться легко ведь нам в
жизни дано
Забыть про любовь и
вернуться в то стадо!
Иначе то стадо проучит как
надо...

И ходим как роботы, жизнь
прожигая,
За западной модой едва
поспевая,
За деньги себя и других
продавая,
От горя и скучи все-все
пропива...

Но станет когда-то
смертельно нам страшно,
Тогда мы не сможем свой
крик удержать.
Но все в нас сгорелодоцепла,
долла.
И с ужасом вспомним все то,
что забылось,
И скажем: “Прости нас,
родная Земля!”

Почему порой из-под век
уставших
Я на этот мир с тоской
смотрю?
Или жаль надежд моих
утасших,
Не могу понять я грусть свою.
В тишине тревожной и
могильной
Скоронила я давно свою
мечту,
Что увижу вновь себя
счастливой
На высоком горном берегу.
Потому, быть может, я
несчастна,
Что не верю в сказочные сны.
Волны шепчут мне, что
жизнь прекрасна,
Но снятся мне сплошные
миражи...

Не все измеришь меркой
злата
Не век нам жить в плена
монет.
Исчезнут завтра почесть,
слава
И молодость цветущих лет.
Законы мира сгладят глыбы
Могильных горестных
камней.
Заговорят когда-то рыбы
В сети безумных дикарей.
Исчезнут с утренней росою
С лица земли прочь, навсегда.
Ничто не вечно под луною,
Ни счастье, роскошь и года.

В чистой музыке звонкого
валса
Закружимся в ночной
тишине.
И от страстного нашего танца
Станет как-то легко на душе.
И вчера, и сегодня, и завтра
Позабуду с тобою я в миг
Дуновение теплого ветра
Мое сердце и мысль опьянит,
И звезда, шаловливо мигая,
Потому-то пошлет мне
судьбу
Долгожданного летнего рая
Где звучит только слово
“люблю”.

Я стремилась на небо,
А звезды - к Земле.
Я устала от шума,
А они - тишины.
Потому они, падая,
В грешной ночи
Оставались навеки
Как слути Земли.
Я стремилась к свободе,
К небесной степи,
Не смогла жить в загоне,
С уздой для души.

Нет причин для страданий,
Для разрыва души,
В жизни много желаний
И много любви!
Оборвется струна
И померкнет звезда,
Жди, надейся,
Беспрестанно любя.
Пролетят твои годы,
Жизнь изменит тебя.
Не сгибай свои крылья,
Под гнетом дождя,
Не жалей ни о чем,
Ни о чем не грусти.
И врагам, и друзьям
Их ошибки прости.
Нет причин для страданий,
Для разрыва души,
В жизни много желаний
И много любви.
Пролетят твои годы,
Жизнь изменит тебя
Не сгибай свои крылья
Под гнетом дождя...
Сделай так, чтобы я все забыла
И тоску, и любовь, и печаль,
Чтобы рана ночами не ныла,
Обжигая, как мерзлая сталь.
Сделай так, чтобы я разлюбила
В твоем облике все до конца,
Чтобы сердце так сильно не
билось
И упрямо к тебе не просилось.
Сделай так, чтобы я отпустила
Твою душу без слез и тоски,
Чтоб страданьем года не убила
Своей тяжкой и горькой
судьбы.
Сделай так, чтобы я не ходила
Вечным призраком вслед за
тобой.
От любви чтоб с ума не
сходила,
Надо мне разлучиться
с тобой.
Сделай так, чтобы я не страдала
По ночам, по минутам,
по дням,
Сделай так, чтобы я замолчала,
Повинуясь прощальным
словам!

БУРЯТ-МОНГОЛЬСКАЯ ОЗДОРОВИТЕЛЬНАЯ ГИМНАСТИКА "ДАЯН"

Предлагаемый ниже комплекс оздоровительных психофизических упражнений, разработанных на основе традиционной системы монгольской ноги, назван нами "Даян" (бур. "Даян"). Слово "Даян" в переводе со старомонгольского и бурятского языка означает "медитация", "концентрация", "мысленное сосредоточение", "самоуглубление". В более широком смысле под этим термином подразумевались системы психофизических упражнений, направленных на достижение единства и гармонии тела и духа, а значит и оздоровления всего человеческого организма как единого целого.

Древней индийским (санскритским) прототипом термина "Даян" является слово "Дхьяна", означающее важнейшее понятие буддийской ноги - "медитация", "созерцание". Таким образом, этот термин указывает на тесные связи бурят-монгольских оздоровительных упражнений с буддийской психотехникой, медитацией и всей буддийской религиозно-философской, культурно-психологической традицией, в которой достижение гармоничного единства тела и духа рассматривается как главная задача системы психофизической тренировки.

Бурят-монгольская оздоровительная йога представляет собой

бон и многих других. В процессе ее дальнейшего развития и взаимодействия с традициями врачевания народов, населявшими Центральную и Восточную Азию, сложились такие своеобразные духовно-оздоровительные системы, как тибето-монгольская медицина, культурно-историческим

диабете рекомендовали свежую кровь дикой козы, применение в качестве биостимуляции архи (молочной водки) и различных спиртосодержащих настоев целебных трав, свежей крови изюбриных рогов, широкое использование целебных источников аршанов - все это позволяет выделить вышеупомянутые средства и методы в отдельную, самобытную оздоровительную систему, присущую только монголоязычным народам для поддержания режима

жизнедеятельности и по вышеназванным работоспособности не только в обычных, но и экстремальных условиях.

Упражнение 1.

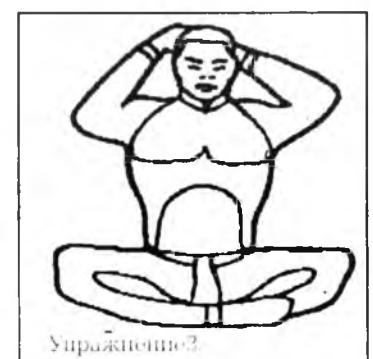
Ложитесь на спину. Одновременно со сгибанием ног в коленях обхватите двумя руками за голени и сядитесь. Затем вернитесь в исходное положение. Делайте поочередно левой и правой ногой - восемь раз. Данное упражнение полезно при колено-суставных болях. Здоровому человеку можно выполнять упражнение сидя на кровати или же стоя.

Упражнение 2.

Сядьте со скрещенными ногами на кровать или на кушетку. Пальцами обеих рук сильно надавите носовые, ушные и глазные отверстия, сделайте глубокий вдох, подтяните живот. Затем медленно сделайте выдох. Данное упражнение рекомендуется выполнять утром на тощак. Укрепляет нервную систему, улучшает самочувствие.

Упражнение 3.

Издавлеяя кочевого образ жизни в сложных и экстремальных природно-климатических условиях Центральной Азии и Сибири способствовали применению самобытных способов

Упражнение 3.

Упражнение 2.

Упражнение 4.

выживания, в том числе и ноги-упражнений оздоровительного характера, отличающихся от индийских китайских гораздо более "жестким" подходом. Например, практикуемый монголами более интенсивный, "жесткий" (бур. монг.: хатуу) по сравнению с индийским и китайским массаж, оригинальные лекарственные средства монгольского происхождения, методы прижигания каленым железом у бурят и монголов, лечение кровопусканием, прикладыванием органов животных, обвариванием шкурой только освеженного барана, приемы вправления грыж, употребление в лечебных целях сырой крови или печени, при сахарном

Сядьте прямо скрестив ноги (по-турецки), закройте оба глаза, сосредоточьтесь. Обхватите двумя руками область лба и темени и делайте наклон головы вперёд и назад. Данное упражнение выполняйте ежедневно в течение получаса. Благотворно воздействует на психику, улучшает память.

Упражнение 4.

Сядьте на согнутые ноги в коленях. Сложите обе руки перед грудью и делайте ими обхватывающие движения. Затем руки опустите вдоль туловища. Упражнение выполняйте в течение получаса. Полезно для устранения отрицательных эмоций, стимулирует психическое и физическое равновесие.

КУПОН БЕСПЛАТНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ

"Буряад үнэн" -
"Дүхэриг"

Наш адрес: 670000
г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришили, 23
каб. 48

Рубрика

Текст (не более 25 слов)

Ваш адрес (тел.) для ответа

ПРОДАЮ:

* гараж в конце ул. Гагарина в котеривате № 56, тел. 34-51-70.
* а/м ВАЗ-2106 1992 г. выпуска, тел. 34-51-70.

* дом в Агинском 6x11м. Сниму частный дом или квартиру с последующим выкупом. Тел.: 34-62-55.

МЕНЯЮ

жилой дом с участком 6x9, котедж, баня, гараж на 2 автомашины, баня 4x4,5, летник на

благоустроенное жилье.

Обращаться с. Верхняя-Иволга (Дацан) ул. Новая 34.

УТЕРЯНЫ тех.паспорт, водительское удостоверение, паспорт на имя Данжаева Баира Галсановича. Прошу вернуть за вознаграждение. Д/т. 37-41-58, ул Мокрова, 25-73

• • • • • • • • • • • • • • •

Врач-психотерапевт

ДИЛЬ

АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ

приглашают в каждое воскресенье на лечение **АЛКОГОЛЬНОЙ, ТАБАЧНОЙ** зависимости по методу А.Р.Довженко и антиалкогольным фиточаем "НАРКОДЕЛ" - начало в 10 часов;

ИЗБЫТОЧНОГО БЕСА - в 12 часов;

ЭНУРЕЗА - в 13.30.

Лицензия №115.

АДРЕС: проспект Строителей, школа №49. Справки по телефону 37-35-27.

Ремонт холодильников.

Недорого.

С-1831. Раб. тел.: 21-07-26

пос. Заречный,

ул. Строителей, 2-2

МИФОРУМАЦИОННЫЙ ЦЕНТР "Бизнес-Б"

21-54-90

К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ КАМПАНИИ: ТИРАЖИРОВАНИЕ:

ПОДПИСНЫХ ЛИСТОВ,
ЛИСТОВОК,
БЮЛЛЕТЕНЕЙ и т.д.

А также: новые формы плащевых поручений, бланков. Любой формат.

Сотни копий в минуту - в Вашем присутствии!

РЕГИСТРАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ "ПОД КЛЮЧ"
БИЗНЕС-ПЛАНЫ. ПЕРЕВОДЫ.

ОТДЫХ И ЛЕЧЕНИЕ

ПАНСИОНAT "ВЕРХНЯЯ БЕРЕЗОВКА"

Уважаемые любители отдыха,
деловые люди, друзья.

Пансионат Верхняя Березовка
приглашает: отдохнуть в благоустроенных номерах на сутки и более (стоимость 50 рублей)

Провести торжества (юбилеи, свадьбы, дни рождения)

Арендовать жилье на месяц, квартал и т.д.

К вашим услугам: умеренные цены,
круглосуточное кафе, медицинские услуги,
сезонный спорт-инвентарь и т.д.

Звоните: тел. 34-43-44

автобус № 8 остановка "Пансионат"

Пүгээдэр, февралин долоондо
Япон гүрний Нагано хотодо үбэлэй
XVII Олимпиин наадан эхилхэн
гэжээ. Энд Россияа 126 спортсмен
хабаадаха.

Фигурина һөлжеролгодо, санаар
урцдаанд, биатлондо, конькыгаар
урцдаанд манай спортсменүүд
алтан медалыннүүдэлтэй абааха тэжэ
нанагдана. Тиймээс эгээр хөхөр
хэндээ пайданашибиди гэхэдэ,
фигуристууд Алексей Ягудин, Илья
Кулик, Марина Бугырская, Ирина
Слуцкая, санаад Елена Вяльбе,
Алексей Прокуроров, биатлонистууд
Ольга Ромасько, Альбина
Ахатова, Виктор Майгуров, Павел
Мусимов гэгшдэй болоно. Харин
спортивна хатарта ба паарна
һөлжеролгодо манай спортсменүүд
бумгдахагүй.

Конькыгаар урцдаанд ба
фристайлда Россиян спортсменүүд
шангай нуури эзэлхэ
аргатай. Бэшэ спортын
зүйлийгээр иргэшье медальда
хүртэбэлнэ, һайн бэлэй.

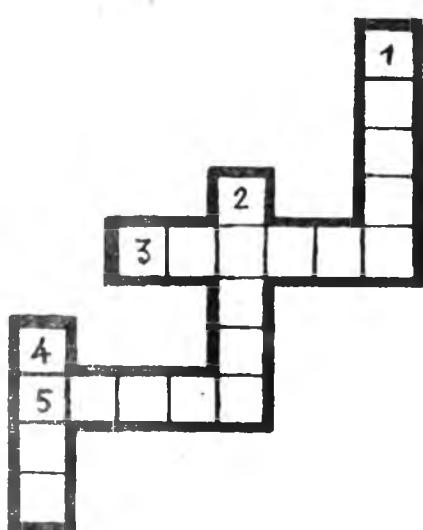
Олимпиадада 72 гүрэнэй 2
мянган 450 гарсан спортсменүүд
хабаадахаар хараалагдана.
Азербайджанай, Уругвайн ба
Македониин спортсменүүд

түрүүшүүнхиеэ үбэлэй Олимпиадада ерхэ.

Борис БАЛДАНОВ.

Сагаалганийе угтуулан

"ТААГАА һАА - ШҮҮХЭТ" ГЭХЭН КРОССВОРДЫН ХАРЮУНУУДАЙ КОНКУРСДО

Табан хүчүүг адлуу мал

"Табан шинийн ондоо сэхдүүд,
Табан ондоо һаднитай.
Табагийн дайлан хүчид
Табас мяхи шанаад үсэхий".

(Тайбар.)

1. Тайваан бусажа явахаар.
Тайвайяа гэж ёрхёб.
  2. Ямбатан хүн арьиен үмдэхгүй.
Яратай хүн мийнгүй өдүүхүй.
  3. Дундгийн дүрбүүдээ.
Дүнгэх баатар гансаараа.
  4. Урдаанаан, угажа оиротохоло.
Ур сухалсаа хүржин ишини.
Хоёр бэлгийн баряа.
Хүнэн ташуураар дадлагадаг.
  5. Үйнхийн һагтай,
Өөхнөйн бүмий,
Ялагай яртай,
Ягшиур дуудаа.
- Ашиг ташин хоюулаа,
Алуу тууха бинихан гансаараа.
Хоёр жадаяа дадайдаг.
Хойнооноо дахажа хүсэхэд.
Хоргүй номгон түүхтэй.

ХАРАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

Х.Намсараевийн нэрэмжээ буряад драмын академическэ театралын репертуар

Февралин 6, 7, 15
Д.-Р.Батожабай
"Төөрийн хуби заяан"

Февралин 8
Ф.Буляков
"Хүгшэд хадамдаа гарана"

Февралин 13
Араматург, Буряад Республикийн Гүрэнэй шангай лауреат Байр Эрдйнеевэй 50 нааданай ойдо зориулагданаан зохёхөй үдээш - бенефис.

Үйлчилгээний 16.00 сархаа.

Февралин 14
Ж.Балданжабон
"Аригүүг Бүгүй"

Февралин 20
Буряад Республикийн габыяата

артист Иван Цыбижевский 50 нааданай ойдо зориулагданаан зохёхөй үдээш - бенефис.

Үйлчилгээний 15.00 сархаа.

Февралин 22
Б.-М.Пурбуев
"Найман найман хүйтэй".

Зүжэгүүд үдээшүүн 18 сархаа
эхилнэ. Имээ телефоноор

театрта хандаха аргатайт:

22-25-37

Касса үдэрэй 12 сархаа

үдээшүүн 18 саг болотор

хүдэлнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикин Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОЕ КОЛЛЕГИУМ: Б.-М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторийн орлогч),
Г.Х.ДАШИЕВА (ахамад редакторийн орлогч), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНКОВ
(харюулагтаа секретарь), А.Г.ГЛУБСАНОВ (Буряад Республикийн Правительство),
Д.Д.СҮНДАРОН (Буряад Республикийн Арадай Хурал), газыгүүдийн даагчад:
Ц.Ц. ДОНДОГОЙ, С.Д. ОЧИРОВ, Н.Д. НАМСАРЛАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА,
Д.Ш. ХУБИТУЕВ, А.Д. ТАПХЛЕВ; В.И.ПИНТАЕВ (хэвлэлээдийн директор).

Редакциин телефонууд: ахамад редакторийн - 21-50-96, приемийн - 21-54-54, ахамад редакторийн орлогшонорийн - 21-68-08, 21-64-36, харюулагтаа секретариин - 21-50-52, секретариадай
21-50-52, таагийн болон политикийн асуудалнуудаар - 21-55-97 (даагшины), 21-61-35, 21-34-05, экономикийн - 21-63-86, 21-61-35, союзийн болон түүхийн - 21-60-21 (даагшины),
21-57-63, эзлүүнүүдийн, оюутайдай ажабайдалай болон олонийнхүүн худалдлын - 21-54-93 (даагшины), 21-69-58, мэдээлэлийн болон союзийн болон түүхийн - 21-62-62, 21-67-81, корректорийн
21-33-61, компьютерна түүбийн - 21-66-76.

"Бурягия" хэвлэлээдийн телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландариншилийн үйлс,
23. "Буряад үсэг" газетийн
редакции.

Газар хэмжээний 5
хуудасын хэмжээний.

Индекс 73877.
Хоёрт 13.750
(хамтаа 25.900).
Хоблээд
түшигдэх сар 17.00.

"Республиканска типографий" гэхэд
АО-до таажа хийгээдээ.

Дирекциян телефон 21-40-45-
Б-0079-тэхийн номерийн оор
бурихадаа дайчахай.
Заказ № 8273

Тооцуудай, бодото баримтануудай, хүснэгтэй шартарта аваргуудын харюулагтаа
башхалтэй хазагааруулсан ушартга аваргуудын харюулагтаа.
Редакциин һанамжа авторийнхийн адад башхалтэй магад.